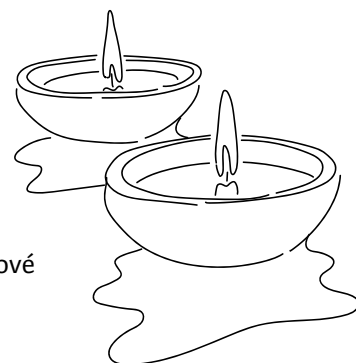

METODICKÝ MATERIÁL

Spomínanie na blízkých s úctou k prírode

MIESTO: ľubovoľné – školská trieda alebo vonkajšia učebňa. Odporúčame kruhové sedenie, aby na seba všetci dobre videli a lepšie sa diskutovalo.

ROČNÍK: 2. stupeň základnej školy, stredná škola

PREDMET/PRIEREZOVÁ TÉMA: Etická výchova, Náboženstvo, Environmentálna výchova, Geografia, Dejepis

DOBA TRVANIA: 2 vyučovacie hodiny alebo zaradiť na blokové vyučovanie

ROČNÉ OBDOBIE: celý rok, odporúčame na jeseň pred obdobím Dušičiek

CIELE AKTIVITY:

- pochopiť **vplyvy používania plastových vencov a iných dekorácií** na cintorínoch na životné prostredie;
- naučiť žiakov, aké **prírode-blízke alternatívy** dekorácií existujú;
- diskutovať o možnostiach **ako nemateriálne spomínať** na našich blízkých zosnulých.

POMÔCKY: dekorácie z cintorína: bežné – plastové aj prírodné alternatívy [Príloha 1](#), tabuľa

TIP:

Plastové a iné recyklovateľné ozdoby prinesie len učiteľ, aby sme sa vyhli ich nakupovaniu a hromadeniu. **Prírodné, udržateľné alternatívy môžu priniesť aj žiaci.** Vždy je ale dobré, ak má pár prírodných dekorácií pripravených aj učiteľ.

Ako dekorácie môžu žiaci priniesť – rôzne vence alebo kytice zo živých a sušených rastlín, svietniky zo skla bez plastových náplní a podobne.

Pokiaľ prinesú kvetinové dekorácie, v ktorých sa nachádzajú kovové súčasti, nylon alebo lepidlá, nevadí. Poslúžia dobre na následnú diskusiu o tom, čo je naozaj prírodné a kompostovateľné.

POPIS AKTIVITY:

1) Ošetrovanie atmosféry a vytvorenie bezpečného prostredia

Téma cintorínov nemusí byť pre všetkých komfortná, obzvlášť ak v poslednej dobe niekto zo žiakov zažil úmrtie blízkeho človeka. Odporúčame preto nastavenie žiakov ohľadom témy zistiť s časovým predstihom, pár dní vopred. O tom, či pre nich téma cintorínov a spomínania nepredstavuje problém, sa môžeme s nimi porozprávať v skupine alebo individuálne, prípadne formou krátkeho písomného dotazníka [Príloha 2](#). Pokiaľ z niektorých odpovedí vyplynie, že žiak/ci majú s témou problém, odporúčame sa s nimi individuálne ohľaduplne porozprávať, prípadne im dať na výber hodinu vynechať. Odporúčame však pokúsiť sa žiakov pozitívne motivovať a nerobiť z tejto témy tabu alebo problém. Je dôležité, aby bol s touto témou vyrovnaný najmä učiteľ/ka, aby sa cítil pripravený o téme rozprávať. Mimoriadne dôležitá je priateľská klíma v triede. Počas aktivity môžeme dať žiakom na úvod vedieť, že je v poriadku, ak sa nebudú chcieť do niektorých diskusií zapájať, a môžu len počúvať.

2) Čo nosíme na cintoríny a prečo

TIP:

Začnime diskusiu tým, že sa žiakov opýtame, ako rôzne si pripomínajú zosnulých **v iných krajinách** vo svete. Možno niečo zachytili v médiách, filmoch alebo knihách. Niekedy sú v triede žiaci, ktorí pochádzajú z iných krajín alebo v nich istý čas žili, a môžu zdieľať svoje skúsenosti. Môžeme sa pýtať na oslavy počas dušičkového obdobia, spomínanie po zvyšok roka či na podobu cintorínov a podobu zdobenia hrobových miest. Čo máme spoločné? V čom a ako sa líšia od našich tradícií? Túto časť môžete dať žiakom aj na domácu úlohu, prípadne ich predtým rozdeliť do skupín a každej dať iný svetadiel, na ktorý sa budú sústrediť.

Bez toho, aby sme žiakom najskôr ukazovali ozdoby, sa ich spýtame, čím zdobí v poslednej dobe väčšina ľudí hroby svojich blízkych.

/ Klasické dekorácie

- Aké sú podľa vás najbežnejšie ozdoby, ktoré sa nosia na cintoríny?
  - pri tejto otázke môžeme zvoliť tzv. „pukancovú metódu“, pri ktorej žiaci v ľubovoľnom poradí hovoria nahlas, čo im napadne. Učiteľ alebo niekto zo žiakov môže povedané zapisovať na tabuľu alebo flipchartový papier.
- Ktoré dekorácie a prečo sú záťažou pre životné prostredie?
  - žiaci sa rozdelia do dvojíc/trojíc a majú 5 minút, aby v nich diskutovali. Následne každá skupinka zdieľa s ostatnými, čo si myslí. Učiteľ, alebo niekto iný z triedy, môže výstupy zo skupiniek zapisovať na tabuľu.
  - pri vyhodnocovaní odpovedí si učiteľ/ka môže pomôcť [Prílohou 3](#)

/ Prírode-blízke dekorácie

- Aké prírode-blízke dekorácie existujú?
  - v tejto časti môžeme urobiť kolečko, v ktorom žiaci postupne ukážu dekorácie, ktoré priniesli, pričom povedia, z čoho je daná dekorácia vyrobená.
  - po tom, ako každý opísal svoju dekoráciu, vrátime sa k niektorým z nich znova, môžete ísť do detailov, hľadať, otvorene diskutovať – ak žiaci priniesli prírodné vence alebo kvetinové väzby – naozaj sa na nich nenachádza drôt, umelé lanko, lepidlá alebo nie sú zafarbené syntetickými farbami? Nechajme o tom diskutovať a vyjadriť názor najmä ostatných žiakov.
  - ak na dekoráciách nájdeme časti, ktoré nie sú prírodné – ako by sa dala dekorácia vyrobiť inak, aby bola celá rozložiteľná?
  - pri vyhodnocovaní odpovedí si učiteľ/ka môže pomôcť [Prílohou 3](#)

VIETE, ŽE...

... skutočne **prírodná dekorácia** je taká, ktorá je celá rozložiteľná a po jej doslúžení môže ísť do kompostu/koša na bioodpad? To znamená, že aby sa po istom čase dekorácia rozložila a stal sa z nej kompost, na viazanie musí byť použitý len prírodný špagát (napríklad z konope, bavlny alebo juty).

... na niektoré cintoríny blízko lesa sa môžu zatúlať aj **zvieratá** – napr. srnky, a dekorácie, ktoré obsahujú drôt alebo lepidlo im môžu ublížiť, keď ich zjedia?

3) Iné formy spomínania

Spomínať na našich blízkych zosnulých môžeme aj inak, nielen na cintoríne.

Pozrite sa na tieto spôsoby v prílohe 4 a vyskúšajte niektoré z nich aj v škole.

TIPY NA ZELENÉ DUŠIČKY:

- O tradíciách u nás, v zahraničí aj o prvých prírodných cintorínoch na Slovensku – pozrite si webinár Dušičky prírodne: <https://zelenaskola.sk/webinare/dusicky-prirodne/>
- Ako myslieť pri návšteve cintorína nielen na svojich blízkych, ale aj na prírodu? Pozrite si so žiakmi krátke video: <https://fb.watch/ulxShuVOhq/>
- Spravte si na škole workshop výroby dušičkových vencov – sami alebo s lokálnym kvetinárom/kvetinárkou/majiteľmi kvetinovej farmy: <https://fb.watch/uglXeLdKSm/>
- Odovzdajte vedeniu obce plagát Viac lásky, menej plastov, ktorý môže v čase Dušičiek vyvesiť na nástenku cintorína: <https://zelenaskola.sk/pre-skoly/materialy-na-stiahnutie/>

PRÍLOHA 1

Príklady dekorácií, ktoré nie sú šetrné k životnému prostrediu a nedajú sa recyklovať

ZDROJE FOTOGRAFÍ: archív Funebra (Uršula Mičovská, Mirka Sliacka, Andrea Uherková), Pixabay

Plastový veniec v celofáne

Plastová kytica v kvetináči zaliata v betóne

Kahance na sviečky z rôznych materiálov –
sklo, plast, kov, vosk

LED kahance (sviečky na batérie)

Príklady dekorácií, ktoré sú šetrné k životnému prostrediu

Prírodný veniec z ihličia a jesenných plodov

Živá kytica bez obalov a bez stúh

Svietnik, napr. na malé čajové sviečky

Sušená kytica

PRÍLOHA 2

Dotazník

V blízkej dobe sa budeme spoločne v triede rozprávať o Dušičkách a o cintorínoch – o tom, aké ozdoby tam nosíme, aký odpad tam vzniká a aké majú plastové vence a sviečky vplyv na prírodu.

Aké je tvoje meno?

Aký máš pocit z toho, že sa budeme rozprávať o cintorínoch?

Prečo si si vybral/a tohto smajlíka?

Je niečo, čoho sa obávaš pri rozhovoroch o cintorínoch a o tom, ako zdobíme hroby našich blízkych, ktorí už zomreli?

Zakrúžkuj, s čím súhlasíš:

Ako sa cítiš pri návšteve cintorína?

- a) dobre, chodím tam rád/rada
- b) nijako, je mi to jedno
- c) nemám rád/a cintoríny
- d) nechodím tam

Tu môžeš napísať prečo

Je niečo, čo mi ako učiteľovi/učiteľke chceš k tejto téme napísať?

Bežné dekorácie

/ Umelé kvetiny a vence

Umelé vence a kytice sa u nás objavili až v 60. rokoch, ale dnes ich považujeme už za tradičnú výzdobu hrobov, ktorá sa objavuje na cintorínoch celoročne, nielen okolo Dušičiek. Podľa [prieskumu](#) míňajú ľudia omnoho viac na kvetiny počas Dušičiek, ako napríklad na MDŽ alebo Valentína.

Klasické umelé vence a kytice ľudia uprednostňujú najmä preto, že **dlho vydržia a sú ešte vždy lacnejšie**. Zložené sú ale z **materiálov, ktoré sa nedajú recyklovať** – sú to najmä rôzne formy plastu – tvrdý aj jemný plast, textil, pena apod. Často sú **spájané lepidlami alebo drôtom**. Keby aj jednotlivé časti bolo možné recyklovať – čo zatiaľ možné nie je – ich znečistenie lepidlom to neumožní. Navyše sa jednotlivé materiály od seba **ťažko oddeľujú**. V posledných rokoch sú veľmi rozšírené umelé kvetiny **zaliate v betóne**, aby ich vietor neodfúkol z hrobu. Ak hovoríme o možnosti separácie a recyklácie materiálov, tak táto kombinácia je tá najhoršia.

/ Kahance

Na hrobch sa najčastejšie objavujú veľké **plastové kahance** s vymeniteľnou náplňou. Ľudia majú pocit, že je to aspoň trochu ekologickejšie riešenie, keďže nekupujú vždy nový celý kahanec. Vyhořené plastové náplne kahancov sa však nedajú ďalej recyklovať, keďže sú znečistené zvyškami vosku a sú vyrobené z materiálov nevhodných na recykláciu. Pri analýze odpadu na cintoríne vo Vrakuni, ktorý realizovala Funebra, bolo v jednom 500 kg kontajneri až 30 kg plastových vložiek do kahancov. Okrem toho, že sa nedajú recyklovať, je ich ďalším mínusom aj to, že sviečky sú z parafínu, čo je jeden z **ropných produktov**.

Mnoho ľudí volí plastové svietniky pred sklenenými najmä preto, že sú odolnejšie a nerozbijú sa. Problémom cintorínov na Slovensku je aj to, že sme zvyknutí nosiť na hroby kahance nie jeden za rodinu, ale každý sám za seba. Na niektorých hrobch tak nájdeme aj 10 a viac kahancov. Vytvárame tak množstvo odpadu.

VEDELI STE,

že na nemožnosť recyklácie plastových náplní kahancov zareagoval na západnom Slovensku projekt **Reparaf**? Vďaka jednému nadšencovi sú na vybrané cintoríny umiestňované špeciálne kontajnery na zber výlučne týchto vyhořených náplní – tie sú potom očistené od vosku, ktorý sa použije na výrobu nových sviečok. Niektoré plastové obaly je možné znovu naplniť, niektoré sa musia poslať do spaľovne.

Veľmi nešetrným trendom posledných rokov sú **LED kahance**, ktoré vyžadujú **batérie** a vzhľadom na to, že na cintorínoch sa elektroodpad nezbiera, skončia v zmesovom odpade. Ide o nebezpečný odpad (viac na <https://elektroodpad.zivica.sk/>), ktorý je pre spaľovací proces navyše **nebezpečný**. Aj keby sme si dali námahu takýto kahanec rozobrať, tvrdý plast, z ktorého je vyrobený, nie je ďalej recyklovateľný.

Pri elektrosviečkach je problémom nielen elektroodpad, ktorý ich používaním vzniká. Na **výrobu batérií**, ktoré sú vo vnútri, treba ťažiť zo zeme rôzne chemické prvky, prevážať ich a väčšinou končia v nevytriedenom odpade na skládkach, kde hrozí aj riziko vznietenia a požiaru, alebo v spaľovni. Rovnakou záťažou pre životné prostredie je plast, z ktorého je sviečka zhotovená, väčšinou nie je záujem o jeho ďalšiu recykláciu. Najlepšie je takéto sviečky vôbec nepoužívať. Ak je to však pre ľudí z rôznych dôvodov praktické, radíme používať sviečky s batériami, ktoré sa dajú nabíjať, alebo batérie v tej istej sviečke vymieňať a použité odovzdávať na recykláciu. Elektrosviečku, ktorá úplne doslúžila, odovzdávame vždy celú a nerozobratú do špeciálneho **kontajnera na elektroodpad**.

Prírodné dekorácia

/ Živé kvety a kytice

Vhodnou alternatívou k umelým kvetom a vencom sú **živé kvety**, ktoré môžeme ukladať na povrch hrobov alebo **vkladať do váz**, ak sú takéto vázy súčasťou hrobových zariadení.

Pozor si treba dať na to, že aj živé kvety sa často objavujú obalené priehľadnou fóliou a zdobené stuhami. Kým živé kvety by sa dali skompostovať, ľuďom sa málokedy chce vyberať ich z plastového balenia. Takéto kvety pochádzajú navyše zväčša zo vzdialených krajín (z Talianska, ale aj Afriky či Južnej Ameriky), kde sú neekologicky pestované a majú obrovskú ekologickú stopu (výukový program k tejto téme: <https://zivica.sk/kniznica/prirucka-komu-patri-zem/>)

Dôležité je preto myslieť na to, **odkiaľ kvety pochádzajú**. V súčasnosti si môžeme vybrať kvety od lokálnych pestovateľov a slovenských kvetinových fariem, ktoré sú v okolí a kvety z nich nie sú chemicky ošetrované.

Opomenúť by sme nemali ani **spôsob viazania kvetov**. Aby sme ich po ich doslúžení mohli vyhodiť do kompostu alebo kontajnera na bioodpad, je potrebné, aby boli zviazané len prírodným špagátom (napríklad jutovým).

Na niektoré cintoríny občas zablúdia aj **zvieratá**, a to najmä srny, ktoré si rady pochutnávajú na jedlých častiach dekorácií. Pokiaľ zjedia drôt alebo lepidlo, ktorými sú kvetinové vence alebo kytice zviazané, môže im to ublížiť.

TIP

Skúste so žiakmi pátrať, aké najbližšie **kvetinové farmy a pestovateľov máte v okolí**. V prípade záujmu a dohody si na ne môžete spraviť aj exkurziu. Žiaci z nej môžu spracovať fotoreportáž, interview či spracovať vplyv lokálnej farmy na životné prostredie.

/ Prírodné vence

Mnohí pred kyticami uprednostňujú klásť na hroby blízkych vence, ktoré sú tradičným symbolom spomienky, najmä počas Dušičiek. Vyrobené bývajú z ihličia, živých a sušených rastlín alebo šišíek. Ich masívnosť zabezpečí, že sú stabilnejšie a vydržia dlhšie aj v nepriaznivom počasí. Vence môžeme vyrábať sami alebo ich kúpiť u kvetinárov. Platí tu však to isté, čo pri kyticiach – veľmi dôležitý je ich pôvod a viazanie. A tiež by sme mali zvážiť ich množstvo.

VEDELI STE,

že v prípade vencov sa často stáva, že hoci z diaľky vyzerajú úplne prírodné, pri ich dôkladnom skúmaní zistíme, že to tak nie je? Niekedy bývajú zafarbené syntetickými farbami (napríklad šišky). Komponenty bývajú navyše zviazané drôtom alebo plastovým lankom. To znemožňuje ich následné triedenie a recykláciu, keďže väzba sa veľmi ťažko oddeľuje.

Peknou tradíciou môže byť aj **spoločné tvorenie dušičkového venca**, napríklad s deťmi. Môžeme použiť rastliny, ktoré mal daný zosnulý človek rád a rozprávať sa o jeho živote popri tvorení. Na základ venca postačí prútie, vinič, pavinič alebo plamienok plotný a na viazanie obyčajný špagát, aby sme mohli celý veniec na konci jeho života skompostovať.

/ Živé kvety v kvetináči

Táto forma dekorácie sa môže zdať ako ideálnym variantom – kvetináč sa buď odloží a znovu použije, alebo vyhodí do plastu. Pokiaľ to tak je, výsadba môže byť šetrnejším a dlhodobejším riešením, ako neustále meniť živé rezané kvety. Všimame si však na cintorínoch, že ľudia ich skrátka vyhadzujú spoločne (kvetináč aj rastlinu) – buď do bioodpadu, alebo do plastu či zmesového odpadu. Dôležité tiež je, odkiaľ pochádzajú sadenice rastlín. Väčšina rastlín, ktoré kúpime v obchodoch, má totiž pôvod mimo Slovenska a boli vypestované s použitím chémie, čím stúpa ich ekologická stopa.

Dobrym riešením sú **kvetináče, ktoré sú súčasťou hrobových miest** (vytvorené z kameňa) a menia sa v nich len pôda a rastliny. Ešte lepším riešením je nemať hrob prekrytý kamennou doskou, ale **na povrchu so zeminou** pestovať trvalky, prípadne lúčny trávnik. Výsadby si môžeme predpestovať sami alebo použiť lokálne zmesi semien.

VEDELI STE,

že záplava kvitnúcich rastlín na cintorínoch počas Dušičiek môže zmiast opelovače? Na veľkých cintorínoch náhle vzniká **veľké množstvo pastvy pre opelovače**, najmä včely, ktoré už sú v čase Dušičiek zazimované. Znamená to, že ich dušičková pastva prebudí zo zimného odpočinku a núti ich na zbieranie potravy spotrebovať energiu, ktorá im môže v zimných mesiacoch chýbať a oslabiť ich do ďalšieho roku.

/ Svietniky

Je v poriadku, ak chceme priniest na hrob aj sviečky. Môžeme si však zvoliť svietniky, v ktorých budeme stále **meniť len náplň**. Ideálne je, ak je **svietnik už súčasťou hrobu** a dá sa v ňom meniť len sviečka (napríklad čajová). Parafínové sviečky môžeme vymeniť za tie **včelieho vosku alebo rastlinné** (napríklad sójové).

Rôzne úpravy hrobov

V našich končinách majú mnohí vštepene, že úprava hrobu odráža vzťah k zosnulým. Preto majú niektorí ľudia tendenciu hroby prezdobovať a takpovediac, súťažiť medzi sebou v tom, kto má drahší pomník, väčšie vence a komu dlhšie horia sviečky na hrobe. Môže sa to zdať úsmevné, ale pre mnoho ľudí je táto súťaž skôr zbytočne stresujúca. Zvlášť v menších komunitách sa cítia niektorí ľudia odsudzovaní, ak sa nestarajú o hroby tak, ako väčšina. Mnohí na to ale nemajú dostatok času ani financií. Hroby sa navyše čím ďalej, tým viac zjednocujú v podobe prekrytia tmavým kameňom, bez výsadiel. V minulosti boli bežné hrobové výsadby alebo aspoň kvetináčové rastliny.

Na čo môžeme myslieť pri zakladaní nového hrobu?

- zabudovať doň **svietnik na sviečky**, v ktorom budeme vymieňať len sviečku, nie celý svietnik (kahanec),
- zabudovať doň **vázu na kvety**,
- **neprekrývať povrch** kamennou doskou, ale založiť na ňom **výsadbu s rastlinami**.

Kontajnery ako súčasť problému

Dôležité je mať na pamäti, že zo všetkého, čo na hrob prinesieme, sa stane časom odpad, a preto by sme mali už pri kúpe hrobovej výzdoby myslieť na to, či sa dá vytriediť a následne recyklovať, alebo skončí v zmesovom odpade. Ako aj pri kvetoch, aj tu platí, najlepšie je na hrob nenosiť nič alebo zvoliť čo najšetrnejšiu alternatívu – napríklad sklenený svietnik s pieskom a zapichnutou bezobalovou sviečkou, lucerny s možnosťou vloženia čajovej bezobalovej sviečky a podobne.

Na cintorínoch tiež chýbajú správne kontajnery – z našej praxe vieme, že najužitočnejšie by boli kontajnery na bioodpad – to je druh odpadu, ktorý je ľahko rozložiteľný a aj jeho spracovanie môže byť efektívne – vznikne z neho nová pôda.

Aby návštevníci cintorínov odpad správne vytriedili, je ideálne pomôcť im v tom, napríklad, v dušičkovom období – či už informačnými materiálmi, alebo priamo pracovníkmi/dobrovoľníkmi v teréne.

Mnohé obce a mestá zavádzajú aj kontajnery na papier a plast, pričom sa v nich zriedka objavuje odpad, ktorý tam vyslovene patrí. Pri návštevách cintorínov si všímame obsah kontajnerov a výsledkom často býva to, že vo všetkých je všetko. Papieru vzniká na cintorínoch veľmi málo, veľké kontajnery tak zostávajú takmer prázdne a ak sú ostatné preplnené, prirodzene to ľudí láka hádzať odpad tam, kde je ho menej.

Správy cintorínov **nemajú kapacitu** odpad z košov prezrieť a ešte raz opätovne správne vytriediť a často sa stáva, že vývozca odpadu buď odmietne odpad vyviešť, alebo ho musí skrátka pridať k zmesovému.

Fungovanie a udržateľnosť celých cintorínov

Z akých dôvodov sú bežné cintoríny neudržateľné?

- údržba zelene je príliš **intenzívna**, kosí sa často motorovými a benzínovými kosačkami, trávnik je druhovo chudobný a presušený, nemôžu sa tu usídlieť ani drobné živočíchy, hmyz a vtáctvo;
- povrchy na cintorínoch **nevsakujú vodu**, tá odteká do kanalizácie a nemá možnosť ochladzovať okolie a zlepšovať mikroklimu;
- mnohé cintoríny majú **nedostatok výsadiieb/zelene**, ktorá by zlepšovala mikroklimu, vytvárala tieň, ochladzovala povrch a zvyšovala vlhkosť vzduchu;
- na cintorínoch pribúdajú hroby celkovo prekryté kameňom (najmä tmavej farby) – v letných mesiacoch sa **hroby prehrievajú** a prispievajú k zvýšenej teplote a cintoríny sa stávajú tepelnými ostrovmi v mestách.

Cintoríny tak neprinášajú mestu alebo obci žiadnu ekologickú hodnotu, ktorá je tak dôležitá zvlášť dnes, **v čase klimatickej krízy**. Dochádza k ich prehrievaniu a prispievajú tak k efektu sídiel ako tepelných ostrovov. Staré cintoríny patrili v minulosti vďaka mohutným stromom k významným prvkom a ovplyvňovali mikroklimu v mestách a obciach.

Čo môžeme urobiť my?

1. Dopriať si čas a premýšľať dopredu

Čím menej času máme na premýšľanie a prípravu, tým skôr sa dopustíme toho, že nakúpime dekorácie, ktoré nie sú udržateľné. Pokiaľ sa budeme pripravovať na dušičkový čas dopredu a premýšľať nad tým, odkiaľ a čo chceme na cintoríny nakúpiť, prípadne čo môžeme sami vyrobiť, o to viac môžeme byť dôslední pri tom, aby boli tieto dekorácie udržateľné a prírodné. Najefektívnejšie teda je buď **nepriňašať na hroby žiadnu výzdobu** a netvoriť tak žiadny odpad, alebo **prinášať kompostovateľné varianty** – živé alebo sušené kvetiny a postarať sa o to, aby skončili tam, kde majú, keď už doslúžia.

V tejto rýchlej dobe je to pre viacerých náročné, ale planétu máme len jednu. Cintoríny sú miestom našej poslednej ekologickej stopy a aj tu ju môžeme znižovať.

2. Minimalizovať počet použitých ozdôb

Tak ako pri ostatných aspektoch v živote, snažme sa preferovať **kvalitu pred kvantitou**. Nesúťažme medzi sebou, kto prinesie či nakúpi viac. Úcta, spomienka k zosnulému či náš vzťah k nemu sa nemeria množstvom prinesených vecí. Spojme sa s ostatnými členmi rodiny a vyberme **1 dekoráciu, ktorú prinesieme spoločne**. Môžeme dať za rodinu vyrobiť jeden veniec lokálnej kvetinárke. Je to nielen ekologickejšie, ale aj ekonomickejšie riešenie. Svetlo sviečky je symbolom večnej spomienky, a tak by sme k nemu mali aj pristupovať – ide o symbol, a tak stačí, ak na hrobe horí jedna sviečka.

3. Prinášať udržateľné dekorácie a znovu-používať

Keď sa rozhodneme dekorácie priniesť, dbajme na to, aby boli **udržateľné**. Kytice a vence by sa mali dať ideálne celé skompostovať. Pozorne si všimajme, aby neboli ich súčasťou plasty, kovové drôty alebo lepidlá. Pokiaľ sú kvetinové aranžmány v pene, môžeme túto penu použiť **opakovane** niekoľko rokov. Súčasťou hrobu môže byť tiež váza na kvety alebo jeden svietnik, v ktorom **len vymieňame sviečku**.

4. Dekorácie po ich doslúžení správne zhodnotiť

Keď dekorácie na hroboch doslúžia, je dôležité, aby sa mohol tento odpad zhodnotiť správnym vytriedením a následnou recykláciou. Pokiaľ živé alebo sušené dekorácie vhodíme do koša na zmesový odpad, skončia na skládke alebo v spaľovni. Ich miesto je preto **v nádobe na bioodpad alebo v kompostéri**. Každý cintorín by mal mať takúto nádobu aspoň jednu. Výplň z nevyhorených kahancov sa dá zhodnotiť len na pár vybraných cintorínoch na Slovensku.

TIP

Pokiaľ ide o zvyšky sviečok zo včelieho vosku, niektorí včelári ich radi odoberú, aby z nich mohli vyrobiť ďalšie produkty. Prípadne tak môžeme urobiť aj my a **po roztopení vosk použiť** napríklad na opätovné vyrobenie sviečok.

5. Žiadať obce alebo mestá, aby pristupovali k cintorínom s väčšou úctou

Niektoré veci môžeme ovplyvniť ako návštevníci cintorína, ale mnohé má v rukách len Správa cintorínov a vedenie miest a obcí. Môžeme byť **aktívnymi občanmi** a prejaviť, že nám záleží na podobe a fungovaní cintorínov. Žiadať môžeme, aby vedenie miest a obcí:

- **vytvorilo infokampaň** o tom, aké šetrné a udržateľné dekorácie sa dajú nosiť na hroby (najmä počas dušičkového obdobia) – plagáty a tabule;
- **umiestnilo predajný stánok** s udržateľnými, prírodnými dekoráciami pri cintoríne;
- zabezpečilo dostatok kontajnerov na triedený odpad – najmä na bioodpad a usmerňovanie správneho triedenia v období Dušičiek;
- **zakotvilo zákaz nosenia plastových dekorácií na hroby** vo Všeobecne záväznom nariadení k cintorínu;
- **uplatnilo prírode-blízky manažment cintorína** (extenzívne mozaikovitité kosenie, nepoužívanie pesticídov, výsadbu zelene a pod.)
- **vytvorilo potravné a úkrytové možnosti pre živočíchy** – osadilo vtáčie a netopierie búbky, hmyzie hotely, vytvorilo napájadlá pre vtáky a hmyz, vysádzalo nektarodajné druhy rastlín a jedlé druhy kríkov a stromov.

Pokiaľ vnímame, že je na to priestor, môžeme na obec/mesto apelovať aj so žiadosťou **založiť prírodný cintorín** – buď nový, alebo ako súčasť toho existujúceho.

Prírodné pohrebníctvo

Prírodné pohrebníctvo je **nový smer prístupu k cintorínom a pohrebom**. Od 90. rokov vznikajú po celom svete prírodné cintoríny, kde nenájdete klasické náhrobky, ale napríklad stromy alebo kvetinové záhony. Mená zosnulých sa nachádzajú buď na tabuľkách priamo na hrobových miestach, alebo na jednom spoločnom mieste. Niektoré cintoríny hroby vôbec neoznačujú. Dôležitým pravidlom týchto cintorínov je, že sa sem neprinášajú žiadne nerozložiteľné dekorácie a niekde nie sú povolené ani živé kvetinové dary. Sviečky sa obvykle zapalujú na jednom mieste. Na Slovensku založila organizácia ŽIVICA dva takéto cintoríny – vo Zvolene Záhradu spomienok, v Košiciach Les spomienok (<https://funebra.sk/>). Na oboch miestach sa zapalujú bezobalové alebo plávajúce sviečky na vodnej hladine kamenných diel, ktoré sú zároveň akýmsi srdcom týchto priestorov a kde prebiehajú rozlúčky pod korunami stromov. Na prírodných cintorínoch sa o hroby stará príroda, prirodzená estetika miesta nenúti ľudí prinášať dekorácie. Všetky hroby sú rovnocenné a splývajú s prostredím.

TIP

Vyberte sa so žiakmi na **exkurziu na prírodné cintoríny**. Vo Zvolene môžeme absolvovať aj výučbový program zameraný na porovnanie klasického a prírodného pohrebníctva spojený s návštevou Záhrady spomienok. V prípade záujmu kontaktujte:

<https://funebra.sk/>

Alternatívne formy spomínania

Pre niektorých ľudí vôbec **nie je prirodzené na Dušičky navštevovať hroby** a robia to len z povinnosti alebo pod sociálnym tlakom. Na Slovensku ešte prežíva predstava, že ak hroby nezdobíme a nenavštevujeme, tak sme zosnulých ani nemali radi alebo nám na nich nezáleží. Tento prístup napríklad v zahraničí vôbec nie je vžitý a panuje tam väčší rešpekt **k rôznym formám spomínania**. Niekomu stačí **zapáliť si doma sviečku**, spomenúť si na blízkych **v tichosti**, prípadne sa za nich **pomodliť**. Nieкто žije so spomienkami na zosnulých blízkych denne a nepotrebuje to nijak navonok deklarovať alebo koncentrovať do jedného dňa. Pre niekoho je prirodzené si pripomenúť pamiatku blízkych **spomienkovým výletom**, kam radi za života chodili, **upiecť si koláč** podľa receptu zosnulej babky, pustiť si dedkove platne, urobiť si **premietanie fotiek** a pozvať aj širšiu rodinu.

Oslava Dušičiek sa líši aj od krajiny ku krajine. **V Mexiku** je to napríklad farebný, veselý sviatok, plný hudby a jedla.

Tak, ako je jedinečný náš vzťah ku každému z našich blízkych zosnulých, tak **jedinečný je aj náš spôsob spomínania** na nich. Vnímame ako veľmi potrebné, aby sa v spoločnosti rozšírila tolerancia voči rôznorodosti spomínania a aby sme sa neunáhli pri posudzovaní ľudí podľa toho, či na Dušičky navštívia, alebo nenavštívia hroby svojich blízkych.

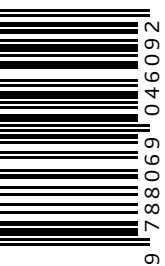
Aké spôsoby spomínania na blízkych, ktorí zomreli a chýbajú nám, existujú?

Okrem spomínaných tipov sa môžete spolu v triede rozprávať o tom, ako by sa žiakom páčilo spomínať na svojich blízkych. Akými spôsobmi by si **radi pripomínali** ľudí, ktorých mali radi a zomreli? Možno im napadne **spomienkový výlet** na obľúbené miesta, ktoré sa im spájajú so zosnulými, alebo **varenie receptov jedál**, ktoré im ich pripomínajú.

TIP

Neodporúčame robiť aktivity zamerané na alternatívne formy spomínania v škole povinne alebo ako domácu úlohu. Ak sa nimi žiaci inšpirujú, môžu si ich skúsiť individuálne – sami alebo s rodinou.

ZA PRIPOMIENKY ĎAKUJEME PANI UČITELKÁM:

Mgr. Zuzana Almáši Lászlóová, ZŠ Hrnčiarska, Zvolen

Mgr. Dana Haviarová, ZŠ Sama Cambela Slovenská Ľupča

PaeDr. Jana Križová, PhD., Univerzita Mateja Bela Banská Bystrica, Pedagogická fakulta

AUTORKA: Ing. Andrea Uherková, PhD.

GRAFICKÁ ÚPRAVA: Mgr. Svetozár Šomšák

JAZYKOVÁ KOREKTÚRA: Mgr. Barbara Babicová

www.zivica.sk

www.zelenaskola.sk

www.funebra.sk

ISBN 978-80-69046-09-2

Živica © 2024

Funebra

